

Az ágyú isteneinek alkonya

LUCHINO VISCONTI NYILATKOZATA ÚJ FILMJÉRŐL

Római filmlevél

A német, az olasz és francia arisztokrácia néhány nagy családjának titkos, „érinthetetlen” archivumában folytatott, három évig tartó odaadó kutatás után Luchino Visconti megfogalmazta új filmjének címét. A címet az olasz változatban is németül használja: *Götterdämmerung*, Wagner Istenek alkonyára utalva.

Maga a rendező így magyarázza művének sajtóságos elnevezését.: „*A Götterdämmerung a szó pusztá hangzásával nem csupán a leselkedő végzet érzetét kelti, hanem híven tükrözi a film témáját és alapvető motívumát is. Egy hatalmas, pontosabban a leghatalmasabb német acélmágnás család katasztrófájának vagyunk tanúi és a történet főszereplői e dinasztia tagjai. Valamennyien*

a náciizmus ölébe hullanak. Tragikus morális züllésük története párhuzamosan halad a náci véres rémtettek eszkalációjának eseménysorozatával. Sőt, a hitlerista rohamosztagos gyilkosok cinkosává, és bizonyos mértékben „modelljeivé” lesznek annak a kiméletlen hatalmi harcnak, amely a gyáros dinasztiaán belül bontakozik ki.”

Visconti, aki Enrico Medio és Nicola Badalucco történetírók társaságában maga írta meg filmje forgatókönyvét is, cáfolta, hogy műve a Krupp család történetét eleveníti meg, ám ez a cáfolat csak megerősítette azt az általános feltevést, hogy a mese lényegében róluk szól. A filmben szereplő család neve: von Essenbach. Hatalmas, zárt „klant” alkotnak, amelybe roppant nehéz be-

SA-legények orgiája egy müncheni sörözőben

Jelenet Visconti készülő filmjéből

hatolni, sőt akár betekintést is nyerni. A dinasztia élén egy nyolcvan esztendőös aggastyán áll: *Joachim*. Beállítottsága inkább liberális jellegű és tekintélyével ideig-óráig sikerült ellenőrzése alatt tartani a család ifjabb tagjait, akik leplezetlenül lázadoznak a patriarcha nemzedékek óta hagyományosan szentesített uralma ellen.

A film már indításával rávilágít a nácizmus térhódítása és az *Essenbachok* romlása közötti összefüggésre.

Az első jelenetek a Reichstag égését, 1933. február 22-ének éjszakáját mutatják be, s ezzel egyidejűleg az idős *Joachim* meggyilkolását, amelyet családja egyik ifjú sarja hajt végre. Ettől a pillanattól kezdve *Visconti* drámai és egyre vadabb tónusokban festi a Goya-i nagy történelmi freskót. A nagy hírnevű csa-

lád tagjai minden eszközzel — a legaljasabbakkal és a legkegyetlenebbekkel — igyekeznek kiirtani egymást. Összeapasáaiknak története, a családon belüli véres küzdelmek ábrázolása, a vásznon *összeszővődik* „az SS kivégző osztagok dobpergésének ritmusától kísérve,„ azokkal a többé-kevésbé ismert epizódokkal, amelyeknek főszereplői ezekben az esztendőokban a nemzeti szocialista vezetők voltak.

Az *Essenbach-Krupp* család történetének elmondásában *Visconti* saját bevallása szerint szabad teret engedett fantáziájának, az alkotó képzeteknek. A történelmi események ábrázolásában azonban a legszigorúbban ragaszkodott a *hitelességhez* és nem engedett a költői képzelet semmi fajta csábításának. A kor történelmi forrásaira támaszkodva teljes hűséggel idézi fel a visszataszító

Charlotte Rampling, Umberto Orsini és Dirk Bogarde a *Götterdämmerung*-ban

világot, amelyben a náciizmus kialakította félelmetes hatalmát. Reflektorfénybe helyezi a rendszer vezetőit, a Gestapo, az SS és az SA főnökeiket. Leleplezi fékevesztett becsvágyukat, kísérleteiket, hogy csírájában megsemmisítsenek minden fajta tényleges, vagy akár potenciális ellenállást a rendszerrel szemben.

Visconti a legapróbb részletekig törekedett a hitelességre. Ezért megkívánta színészeitől, sőt a statisztáktól is, hogy egy-egy fontosabb jelenet forgatása előtt az ő társaságában tekintsék meg a hitleri kor megfilmesített dokumentumait. S amikor filmjében fel akarta eleveníteni az SA vagy az SS rohamosztagosok felvonulását Bajorország egy-egy városában vagy Essenben, stábjával hetekre átköltözött abba a helységbe, ahol az esemény eredetileg lejátszódott, és ahol most kamera elé kívánta vinni. Még a gauleiterek parancsainak torz hanglejtését, a söntések lármáját, légkörét is eredeti dokumentumok (hanglemezek, fényképfelvételek) alapján elevenítette

fel. Két hetet szánt annak a jelenetnek, amelyben életre kelti a náciizmus egyik legszörnyűbb epizódját, 1934. június 30-ának éjszakáját, amikor Hitler megszabadult legveszedelmesebb szövetséges-vetélytársától, Röhm-től.

Elhangzottak olyan vélemények Nyugat-Németországban, Bonnban és különösen Münchenben, hogy Visconti helytelenül jár el, amikor az egész világ nézői elé tárja az akkori idők Németországának visszataszító képét. Mit mond erre a rendező?:

„Fel akartam eleveníteni egy korszakot és napirendre kívántam tűzni egy tragikusan égető problémát. El akartam mondani bizonyos dolgokat, elsősorban azok számára, akik nem élték át azokat. Mert azt akarom, hogy az effajta dolgoktól úgy rettegjenek, mint egy világot fenyegető pestistől. Így talán nem kell majd arról hallanunk, ami sajnos, az utóbbi két esztendőben gyakran szerepelt a hírekben, hogy t. i. Németországban újjászületik egy náci párt. Ami pedig az Essench család tag-

Dirk Bogarde és Ingrid Thulin a *Götterdämmerung* egyik jelenetében

jaít illeti, az ő történetük csak anynyiban érdekel, amennyiben szoros-
san kapcsolódik — s az ezzel kap-
csolatos történelmi dokumentumok
cáfolhatatlanok — a hitleri Német-
ország politikai fejleményeihez. Úgy
vélem, sokat elárul ennek a nagy né-

met gyáros dinasztiának a sorsa ab-
ban a korszakban, amely minden
idők legsúlyosabb európai katasztró-
fájához vezetett.

— Végül polémikus formában egy
teljesen személyes momentumot is
szeretnék kiemelni. Én egy bizonyos,

Visconti a film forgatása közben

Dirk Bogarde és Ingrid Thulin

világosan meghatározható iskolához tartozom. Mint rendezőnek, szilárd meggyőződésem, hogy a filmnek olyan történetet kell előadnia, amely gondolkodásra készíteti a közönséget, elsősorban a fiatalokat, és rákényszeríti, hogy levonják a megfelelő következtetéseket. A filmnek egy szóval végső soron morális célkitűzéseket kell tartalmaznia. Nem szeretem azokat a filmeket, amelyek javarészt önéletrajzi, semmitmondó extravaganciák vagy lényegtelen élmények gyümölcseként jönnek létre. Meggyőződésem, hogy az effajta művek nem kelthetik fel a közönség eleven érdeklődését. A világ társadalmi és politikai téren bővelkedik új mozzanatokban. S miközben ezek a mozzanatok nap mint nap hatnak — nem mindig pozitíven — a társadalomra, nekünk, rendezőknek elsőrendű feladatunk, hogy rávilágítsunk a dolgok lényegére, megtanítsuk az embereket gondolkodni és itélni, és

elmélyítsük a közönségben a hitet azon eszmék és rendszerek iránt, amelyek tényleges tartalommal töltik meg a legszebb fogalmat: a szabadságot.”

A Götterdämmerung főszereplői: Ingrid Thulin az 1914—1918-as háborúban meghalt egyik Essenbach özvegyet alakítja, aki később az Acélművek vezérigazgatójának szeretője. Frederick-et, a szeretőt Dirk Bogarde személyesíti meg. Thulin 21 éves fiának szerepét Helmut Berger alakítja. Wilhelm Holdenhof játssza Konstantin Essenbachot, aki a dinasztia egyik ágának vezetője. Fiát egy francia színész, Renaud Verley alakítja. Helmut Griem és Umberto Orsini két Essenbach unoka szerepét játssza. Végül két fiatal színésznő, az angol Charlotte Rampling és a brazil Florinda Bolkan egészítik ki Visconti új filmjének szereplőgárdáját.

FRANCO LEFÈVRE